

Isoqova Mahliyo Ilhomjon qizi

*Ўzbekiston davlat konservatoriyas Akademik xor
dirijorligi 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Mazkur ishda Ўzbekiston davlat musiqali komediya (operetta) teatining qachondan faoliyat kōrsatgan. Teatr kundan boshlab spektakldan qandar asarlar ōrin olgan, hozirgi kundagi repertuari, teart jamoasing ijodi qaysi davrlarlariga ham tanildi.*

Kalit sōzlar: *drama, teatr, san'at, repertuar, janr, orkestir, xoreografiya, balet.*

Teatr shunchaki oddiy tomosha emas balki tarbiya ma'rifat-ma'naviyat maskanidir. Unda har bir tomoshabin o_z-o_ziga chetdan nazar solishi, hatti harakatlarini qayta tahlil qilishi va idrok etish imkoniyatiga ega. Teatr har qanday davrda doim ham hayotiy saboqlar beruvchi jonli maskan hisoblangan shu bois bo_lsa kerak inson ma'naviyatini yuksaltirishda ushbu maskanning alohida o_rni bor, tarbiya va ma'naviyat o_chog_i bo_lgan teatrni har bir inson hayotiy saboqlar beruvchi jonli vositaga qiyoslash o_rinli .

O_zbekistonda turli yo_nalishga ixtisoslashtirilgan ko_plab teatrlar bor. Ular mavzu va janr jihatidan bir-biridan ajralib turadi. Toshkent davlat musiqali komediya teatri ham O_zbekistonda yagona operetta teatriidir.

Operetta-bu opera yoki drama kabi katta chuqur mavzularni ochib bera oladigan san'at. Operattaning sintetik tabiati aktiyordan dramatik san'atda ham, raqsda ham yuksak mahorat talab qiladi. Ammo undagi asosiy so_z musiqaga tegishli.

Operetta o_yin-kulgining eng zamonaviy shakli bo_lib, u doimo ommaviy tomoshabinlarni jalb qiladi. Opetta tomoshabindan, aytaylik murakkab va yirik musiqiy asarlarni, simfoniyalarni, operalarni, kantatalarni tushunish kabi jiddiy musiqiy tayyorgarlik yoki musiqa madaniyatini talab qilmaydi. Operettaning shakli, uning kayfiyati va tushunchasini tushunish oson. Sevimli operettalaringizdan ariyalrni teatr zallaridan uzoqroqda ham eshitish mumkin .

O_zbekistonda yagona operetta teatri dastlab 1938-yil Samarqandda ochilgan.1940-yil Toshkentga ko_chirilib, 1948- yilgacha faolit ko_rsatgan.

Toshkent davlat musiqali komediya teatri operetta o_z faoliyatini 1972-yilning avgust oyidadan boshlagan.

Unga badiiy raxbar etib, uzoq yillar davomida O_zbekiston akademik milliy teatri truppasini boshqargan O_zbekiston xalq artisti, professor A.I.Glinzburg tayinlangan, A.A.Vodchenko esa teatr direktori bo_lgan.

1972-yil 4-avgust Muqumiy nomidagi Toshkent davlat musiqali drama va komediya teatri tomonidan I.Shtraus asari asosida, rejissyor A.Glinzburg —Веселая война operettasi sahnalashtiriladi va shu tariqa teatr o_z faoliyatini boshlaydi.

Dastlab teatrda N.Pasikova (bosh baletmeyster), V.Spektr (bosh dirijyor) bo_lib ishlagan. Toshkent operetta teatri repertuaridan dastlab —Chanita bo_sasil , —Tbilisi osmoni

ostidal, —Silval, —Sirk malikasill, —Go_zallik tanlovil, —Donna Lyutsiyal kabi zamonaviy va mumtoz operettalar o_rin olgan.

1981-yilda teatr bosh rejissyor, Rossiyada xizmat ko_rsatgan artist K.Vasilev raxbarlik qiladi, u MDH mamlakatlarida keng namoyish etilgan spektakllar va birinchi musiqiy komediyalar —Бабий бунт, (M.Sholoxov. —Донские рассказы asari asosida),

—Сладка Ягода (V.Shukshin asari asosida) muallifi. Bu spektakllarning musiqasi mashhur bastakor E.Ptichkin tomonidan yozilgan.

K.Vasilyev O_zbekistonda o_z ijodiy faoliyatini bastakor E.Solihov bilan hamkorlikda —Хо_ja Nasriddin nomli birinchi o_zbek operettasini yaratishdan boshlagan, keyinchalik bu teatrning o_ziga xos tashrif belgisiga aylangan.

Teatr tashkil topgan kundan boshlab repertuarida mavzusi to_rtta asosiy yo_nalish bilan bog_liq.

Birinchi yo_nalish - janr klassikasi, jahon musiqa teatrining Oltin fondiga kiruvchi asarlar. Klassik merosining spektakllari doimo tomoshabinlarning olqishiga sazovar bo_ladi. Zalda o_ziga xos ma'naviy muhit yaratib, estetik zavq bag_ishaydi. —Цыгана-премьер,

—Голландочки, —Баядеры v.h.k. (I.Kalman); —Моя прекрасная леди (F.Low), —Веселые вдовы va —Граф Люксембург (F.Legar) va boshqalar. Ular aktiyorlarning ijodiy doirasini kengaytib, ijodiy o_sishiga yordam berdi, teatr repertuarini boyitdi. Ushbu spektakllar tomoshabinlarning katta mehrini qozonib va tanqidchilarning ajoyib sharhlariga sazovar bo_lgan eng yaxshi spektakllardan biridir.

Ikkinchi yo_nalish-o_zbek mualliflarining original asarlari. —Хо_ja Nasriddin (E.Solihov), —Тётя, я женюсь! (kompozitor A.Ikromov, V.Bagramov pyesasi), —Сердце на ладони (O_zbekton xalq artisti B.Zolirov хотirasiga bag_ishlan), —Однажды в Нью-Йорке (I.Berlin) va boshqalar. Musiqiy komediyalari tomoshabinlarning nihoyatda manzur bo_lmoqda.

Uchunchi yo_nalish - Hamdo_slik (MDH) mamlakatlari zamonaviy operettalarining eng yaxshi asarlari. Ular orasida D.Listovning —Севастопольский вальс, Y.Milyutinning —Цирк зажигает огни, G.Kanchelining —Украденная невеста, V.Aleksandrovnining —Свадьба в Малиновке kabilar.

To_rtinchi yo_nalish - Bolalar repertuari. Teatr Markaziy Osiyo mintaqasida ushbu janrga ixtisoslashtirilgan yagona teatr bo_lib bolalarga rus va o_zbek tillarida musiqali ertaklarni taqdim etadi. Unda repertuari bolalar uchun spektakllar bilan to_dirildi: —Сказка о жадном Хасане (D.Vildanov), —Обыкновенная горошина (A.Kanaki), —Волшебная хурма, —Зачарованный кристалл (U.Solihov), —Чудесная дойра (E.Solihova) va boshqa ko_plab spektakllar yosh tomoshabinlar orasida muvoffaqiyat qozonmoqda.

Operetta teatri jamoasining ijodi Rossiya, Ukraina, Qozog_iston, Qirg_iziston, Tojikiston va Boltiqbo_yi davlatlariga ham tanildi.

1990-yillarida Toshkent operetta teatri jamoasiga yosh iste'dodli aktyor va rejissiyorlar qo_shiladi (rejissiyorlar M.Xachaturov, A.Kudryavsev, artistlar I.Buxaidze, N.Lapkova, K.Mitrofanov, B.Miskin, K.Izmaylov, S.Ortiqov va boshqalar). O_zbek kompozitorlarining teatr bilan ijodiy hamkorligi kuchaydi (A.Ergashevning —Nakalok, E.Solihovning —Tentak

qizl myuzikli, E.Qalandorovning —Temir xotinl, A.Ikromovning —Bevalar ovunchogil va boshqalar).

Mustaqillik yillarida O_zbekistonda chinakamiga erkin ijod qilish, san‘at a madaniyatning barcha sohalarini rivojlantirish uchun barcha shart-sharoit yaratildi. Mamalakatimiz rahbariyati tomonidan ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bilan bir qatorda teatrlarning moddiy-texnik bazasini mustakamlash, ularni barcha ilg_or xalqaro standartlarga javob beradigan zamonaviy teatr jihozlari va texnik vositalar bilan ta‘minlashga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

2008-yilda Sergey Kapritlov badiiy rahbar va bosh rejissiyor etib tayinlandi. U ko_p qirrali, yuqori malakali rejissiyor va iste‘dodli rahbar bo_lib, teatr repertuarida yangi janr yo_nalishini olib keldi. Teatrdagi faoliyati davomida I.Kalmanning —Сильвал (kapital ta‘minlangan), A.Kolkerning —Свадьба Кречинского, U.Gajibekovning —Аршин Мал Алан, kabi spektakllarni muvaffaqiyatli sahnalashtirdi.

Teatr faoliyati davomida jamoa bilan G.Rezkina, G.Goldman, Yu.Po_latov, T.Xlebnikova kabi xormeysterlar ishladilar. 2010-yildan buyon teatrning bosh xormeysteri, O_zbekiston davlat konservatoriyasi —Xor durijorligi bo_limil bitiruvchisi Yana Karabanovadir.

2012-yilda San‘at institutida musiqali komediya (operetta) teatri uchun maxsus qabul qilingan bitiruvchilar kursi tamomlab, ularning bir qismi truppage xor artistlari sifatida ishga joylashadilar.

Hozirda operetta teatri qoshida studiyasi mavjd bo_lib, uni tamomlagan ko_plab yakkaxonlar o_zlarining ijodiy yo_llarini xor artisti sifatida yuritib kelmoqdalar. Teatrning ish spetsifikasiga muvofiq holda, xor artistlari nafaqat vokal tayyorgarlik bilan, balki aktyorlik mahorati, xoreografiya bilan ham shug_ullanadilar. Orkestr, xor, balet guruxlari tarkibiga Toshkent o_quv yurtlari bo_lmish konservatoriya, musiqa va xoreografiya bilim yurtlarining bitiruvchilari jalb etilmoqda.